

כוכבים פטור מן המתנות.

מקשה הגמרא על הלשון "השוחט לכהן": הרי הטעם לפטרם ממתנות הוא משום שכהן ועובדי כוכבים לא נקראו "עם" (1) לגבי חיובם במתנות, ואם כן ראוי ליתני כן: **כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות?**

אמר רבא: זאת אומרת, לשון המשנה "השוחט לכהן", בא ללמד שדווקא באופן ששחט לכהן ולעובד כוכבים, פטור הטבח מלידתן את המתנות. אבל אם הוא שוחט לישראל, הדין של הכהן עם הטבח, שתובע את הטבח ולא את הישראל (2).

הכי: **אי בכור הוא האי בהמה, הא כוליה דידי הוא! ואי לאו בכור הוא, הב לי מתנתאי** [מתנות הכהונה דידי?] (14)

אמר רב אושעיא: באמת בסתם בכור שנתערב יכול הכהן לבא עליו משני צדדים. והכא במאי עסקינן, **בבא** אותו בכור קודם לכן **לידי כהן**, שנתנוהו לו בתורת בכורה, ונפל בו מום קבוע, **ומכרו הכהן לישראל במומו**, שאין יכול הכהן לתבעו בתורת בכורה, שהרי כבר ניתן לכהן, אבל פטור הוא מן המתנות.

שנינו במשנתנו: **השוחט לכהן ולעובד**

1. רש"י פירש שכהן ועכו"ם פטור משום שאינם נקראים "עם", ולכאורה תמוה שעכו"ם פטור כמו בשאר מצוות, ולא מפני שאינו "עם".

והנה בטעם פטור הטבח לתת מתנות מבהמת כהן ועכו"ם כתב הקרית ספר שהוא משום ששלוחו של אדם כמותו, והיינו שחיוב הנתינה על הבעלים, והטבח הוא רק שליח שמקיים את מעשה הנתינה, אך רש"י למד כשאר הראשונים שהפטור הוא מפני בעלות הבהמה, וביאר הטעם שרק בהמת ישראל חייבת, ולפיכך הוצרך רש"י לומר שרק בהמות של "עם" התחייבו, וכוונתו, שיש בכך טעם לפטור אף שחיוב הבהמה אינו תלוי בחיוב הבעלים במצוות הנתינה, והטבח יכול להתחייב גם על בהמת עכו"ם, וכן משמע מדברי הלבוש [סעיף כז], ודוחק.

ואמנם במנחת חנוך [סוף תקון] דן לחייב מתנות בבהמת חרש שוטה וקטן מפני שהטבח הוא גדול והוא המתחייב, והיינו שאין חיוב הבהמה תלוי עם בעלה בר חיוב או לא. וראה בהערה הבאה.

2. כתב הר"ן כי אף שהדין עם הטבח, טובת

14. תוס' פירשו שקושיית הגמרא אפילו לרבי יוסי שדעתו באופן שהתערב בכור בפשוט ונתן אחד מהם לכהן שגם השני פטור ממתנות, כי כאן ראוי לחייבם במתנות, כיון שכל אחד דוחהו אצל חבירו, ואין אף אחד מהם שייך לכהן משום בכורה, ולכן טוען כי ממה נפשך יש לו חלק בו.

וראה ט"ז [סקי"א] ומהרש"א שכתבו כי לפי זה רק לפי רבי מאיר הוצרכה הגמרא לתרץ שמדובר שנפל בו מום, וניתן לכהן, ומכרו לישראל, אך לרבי יוסי אילו התערב אצל ישראל כשהיה תם, או שנפל בו מום ביד כהן ולא מכרו, והתערב בין בהמות ישראל, ודאי צריך לתת אחד לכהן, וממילא נפטר ממתנות בשאר הבהמות כי יכול לומר שזה שניתן הוא הבכור, ומאידך יכול לומר שהבכור אצלו ואינו חייב במתנות.

וביאר בכך את טעם הרמב"ם שהשמיט [בפ"ט מביכורים ה"ג] את האוקימתא שנמכר לישראל וכתב בסתם שנפסלה במומה, כיון שפסק כרבי יוסי ונפטר כלם בלקיחת האחד. וכבר רמז לכך הר"ן בסוגיין עי"ש, וראה טור וב"י ופרישה.

ואילו כשהוא אומר באותו פסוק לגבי הטבח — "מאת זובחי הזבח" — הרי אומר אפילו טבח כהן במשמע, דהיינו שגם כהן שהוא טבח למכור בהמות — חייב במתנות [אבל אם שחט בהמה לצרכו — פטור, כי הוא

דרש רבא: נאמר במתנות כהונה שהכהן לוקח אותם "מאת העם", ומשמע שרק "מאת העם" נוטלין מתנות ולא מאת הכהנים, כי כהנים לא נקראו עם (3).

תובעין, ורק במכירי כהונה שהן תובעין, התחדש שדינם יהיה עם הטבח. אכן מוכח מדבריו שמזיק מתנ"כ אפילו למכירי כהונה, פטור, ויתכן שלפיכך הוצרך לדמותו לפקדון, ולא סמך על רב חסדא.

ועצם דינו של הריטב"א כתב גם הרשב"א שהטבח אינו חייב על נתינה לבעלים, או על מכירה, וכתב שפטור כדאמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה פטור, ולכאורה תמוה שהרי אם אין על הטבח מצוות נתינת מתנות, אלא רק אחריות או שליחות על מצוות הבעלים, מהו הנזק שעשה בהביאו את המתנות לבעלים, ואין לומר שסברו שהחיוב על הטבח, שהרי הפרי חדש [סא ס"ק כה] הוכיח מדבריהם שהמזיק מתנות כהונה פטור בין אם הוא הבעלים ובין אם הזיק מתנות של אחר [וראה קה"י ב"מ ט, הובא לעיל בהערות לתוס' ומשמע שביאר בדבריהם שהטבח אינו הבעלים על המתנות. [ושמא כוונתו רק על מכרן לאחר, ודוחק].

והר"י מלוניל כתב טעם נוסף לחיוב הטבח, שכיון שמוטל עליו לשחטה מוטל עליו לפרוע חוב המוטל על בעל הבהמה, ושמא כוונתו כנ"ל שהתורה עשאתו שליח לזה, כפי שנעשה שליח לשחוט.

3. דעת רש"י שמדובר בכהן טבח ששוחט בהמה שלו למכרה, ולימדה תורה שהוא חייב במתנות, אך תוס' כתבו שמדובר בכהן השוחט בהמת ישראל, אבל כששוחט בהמה שלו אינו חייב במתנות אלא מדרבנן. והקשו על רש"י אין לא ידע רב טבלא דין מן התורה. ולכאורה רש"י

הנאה לבעלים, כי אין יעשה סחורה בפרתו של חברו. והיינו שהבעלים הוא הנותן, והטבח רק אחראי על מעשה הנתינה ולכן אין לו טובת הנאה על כך.

וראה ברשב"א שכתב שאין הטבח יכול לומר לכהן לאו בעל דברים דידי את, לך לבעלים וכו', אלא הדין עמו ונותן לו. וכדומה כתב המאירי אין השוחט רשאי לעכבו ולומר המתן עד שיבא הבעלים, וכיאר בפרי מגדים [סא משב"ז כט] שהשוחט מחויב ללכת לבעלים ולשאול אם רוצה לתת לכהן זה או אחר. ומכל ביאורים אלו משמע שהחיוב מתחיל בחיובו של הבעלים, והדין עם הטבח על אחריותו לקיום הנתינה בלבד. ובספר רימון פרץ ביאר שהתורה גילתה שאם עשאו שליח לשחוט, מסתמא עשאו שליח גם לתת מתנות, [ותמוה, וכי באופן שיגלה שאינו משלחו לכך או שהטבח משנה משליחותו, לא יתחייב].

והריטב"א כתב שכל זמן שהמתנות ברשות הטבח, תובע ממנו, שיש לדבר תובעים במכירי כהונה, אבל אם נתן הטבח לבעלים או שמכרן אינו יכול לתבעו, כשם שהמפקיר מנה של חברו לוי אצל שמעון, יכול לוי לתבוע משמעון, אך אם החזירה שמעון למפקיד אין לוי יכול לתבעו. וגם מדבריו משמע שאין חיוב על הטבח, כשם שאין חיוב על הנפקד לתת לבעל המעות.

אמנם מלשון הריטב"א משמע לכאורה שדוקא במכירי כהונה הדין עם הטבח, ואילו לשאר כהנים יכול לומר לאו בעל דברים דידי את. ויתכן שאין כוונתו שיכול לדחותו אצל הבעלים, אלא שלסתם כהן הוי ממון שאין לו

עצמו לא איקרי עם] (4).

אישתתף [עשה שותפות] **בהרי טבחי** **ישראל**, והם ירצו לעשות עמך שותפות, משום דמיגו [שמתוך] **דמפטרי ממתנתא**, שהרי המשתתף עם הכהן פטור מן המתנות כדתנן במתניתין — **משתתפי בהרדף!**

אושפזיכניה דרב טבלא כהן הוה, והוה **דחיק ליה מילתא** [עני דחוק היה]. **אתא לקמיה דרב טבלא**. אמר ליה רב טבלא: זיל

[מתנו"ע ב ד] שמזוכחי הזבח למד רבא שטבח כהן חייב מה"ת בחיוב הרגיל ויכול ליטול לעצמו, אבל זה דוקא בתוך ג' שבתות, וכמו שפרש"י [בר"ה שתיים] שבהם פטור מלתתם לכהן אחר, אבל אחר כך קנסוהו לתת לאחר, כדי שלא יפסיד את אחיו הכהנים כמו שהוכיחו מירושלמי [פ"א דפאה ה"ה] ע"ש.

4. רש"י פירש שבבא בדרשתו מאת העם, קא סלקא דעתיה דכהנים לא איקרו עם, ודבריו תמוהים שהרי כך היא גם המסקנא שכהנים לא נקראו עם ולכן הם פטורים ממתנות. וכבר העיר הרש"ש שהר"ן לא כתב "קא סלקא דעתך", ונכון הוא, דהיינו שכך דרש גם למסקנא.

והגרעק"א [בתשובה רג] הקשה למה הוצרך רבא לדרוש מקרא לפטור כהנים, והרי מתנתם לא גרועה משל אחרים שהם נוטלים לעצמם, וממילא הם פטורים, והוכיח מכאן שאין זה כלל שכל מי שנותנים לו הוא פטור מלהפריש ולתת, [וראה בע"א הערה 2, ובהערה 4 לתוס' שם]. ולביאורו, יתכן שהתמעטו כהנים מנתניה בלבד וחייבין בהפרשה, ועל כל פנים לא חל פטור על בהמת כהן, אלא שאינו חייב לתת. וכן משמע בתוס' לעיל [לז ב] שאם מתנות טובלות, גם בהמת כהן חייבת בהפרשה, ולדבריהם שותפות הכהן מחילה פטור על הנתינה בלבד. [וכן היא משמעות דברי רש"י כאן בד"ה דלא, ודו"ק].

אכן, לפי מה שציידדנו לעיל [קלא א הערה 9] כי דעת הב"ח שכל מי שמקבל פטור מלתת, צריך לפרש שהמיעוט מלמד שאין עליהם שם מתנות כהונה כלל, ואין צריך לאכלם למשחה,

לא רצה לפרש כך, כי פשיטא הוא שהולכים אחר בעל הבהמה, ואם הוא חייב, ודאי על הטבח לתת מתנותיו, ולכן ביאר שהפטוק מרבה אף בהמת כהן שעומדת למכירה. ועיין בהערות על תוס'.

אך לביאור הנ"ל, הרי רק רבא דרש כן, כי סבר שכהנים פטורים משום שאינם נקראים עם, וזוכחי הזבח הפסיק הענין, אבל רב טבלא סבר כדמסקינן שכלל הוא לפטור כל מי שמקבל מתנות, ואף כששוחט כדי למכור יפטר, ורק רבנן גזרו כדי שלא ירגילו לשתף כהן כדי להפטר ממתנות.

והנה החתם סופר הקשה לפי רש"י למה יתן את המתנות לכהן אחר, וכי גרע מתרומת תבואתו שמפרישה והיא שלו, וכמו ששינו לעיל [קלא ב] אין מוציאין מכהן לכהן. [ולשיטת תוס' ניהא, שהרי גזרו כדי שלא ישתתפו עם טבחי ישראל, ומסתמא הגזירה היתה כקנס, ואילו זוכין לעצמן אין זה קנס, שאילו לא גזרו כקנס, היו צריכים לגזור על הישראל, וראה בהערה 2 על תוס'].

ומשמע שנקט כי לפי רש"י חיובו של טבח הוא חיוב מתנות רגיל, ואינו חיוב שהתחדש לטבח, שהיה אפשר לומר שדינו שונה משאר מתנות כהונה ואינו נוטל לעצמו, ובהכרח שאין טעמו של רש"י כהר"ן לחייבו מפני מראית עין. וכן הוכיח באור שמח [בכורות ה ג] שחיוב זרוע לז"ק הוא מדיני צדקה ולפיכך אין חילוק בין טבח כהן לישראל, ורק כששוחט לעצמו פטור.

וראה במרחשת [שם] ובצפנת פענח

בר חנינא מדרומא, אמר: רבי יהושע בן לוי וכל זקני דרום אמרו: כהן שנעשה טבח, שתיים ושלוש שבתות [שבועות] ראשונות פטור הוא מן המתנות, דלא מוכח עדיין שנעשה טבח קבוע. אבל מבאן ואילך, אם המשך להיות טבח — חייב במתנות! ולכן חייבתי את הישראל שנשתתף עם הכהן.

אמר ליה רב טבלא: וליעביד ליה מר מיהת כרב אחא בר חנינא, ותפטרנו לפחות בשתיים או שלשה שבתות הראשונות?

אמר ליה: הני מילי שנותנין לו ב' וג' שבתות — דוקא באופן דלא קבע לעצמו מסכתא [חנות למכירת בשר], אבל הכא, הא קבע מסכתא, ולפיכך חייבתי מיד (6).

אזל ועבד שותפות בהרי ישראל. חייביה רב נחמן לאותו ישראל במתנות (5).

אמר ליה ההוא ישראל לרב נחמן: והא רב טבלא פטרן [פטרני]?]

אמר ליה רב נחמן: זיל אפיך להני מתנות מתחת ירך! ואי לא תוציא מרצונך, מפיסקא לך רב טבלא מאונך, כלומר אמחה כל ראיותיו!

אזל רב טבלא קמיה דרב נחמן. אמר ליה רב טבלא: מאי טעמא עביד מר הכי להוציא ממנו את המתנות?

אמר ליה רב נחמן: משום דכי אתא רב אחא

ובהכרח שלדעת רש"י לא נחלקו רב טבלא ורב נחמן בחיוב דאורייתא שחל על טבח כהן, אלא שרב טבלא סבר שנוטלם לעצמו ורב נחמן אמר לו שזקני דרום חלקו בין חיובו קודם ג' שבתות שיכול לטול לעצמו, ואחר כך תקנו שיתנם לכהן אחר, ורצה רב נחמן לפטור את הכהן מנתינה לאחר, כי לא ידע שקבע מסכתא, ובכל זאת חייב את הישראל, כי הכהן אינו פטור אלא נוטל לעצמו, וגם רב טבלא לא בקש אלא ג' שבתות לכהן בלבד, ועל כך ענה לו רב נחמן שקבע מסכתא חייב הכהן מיד לתת לאחר.

ב. תוס' יו"ט כתב שהלשון "ב' וג' שבתות" כולל אופנים שונים, והכוונה שהדין תלוי בראות עיני הדיין, לפי מדת הפרסום ששוחט למכור ולא לעצמו. ורבינו יונתן כתב: שתיים במי שקונה בהמות רבות ושלוש בכינוי.

6. לדעת רש"י דוקא בקבע מסכתא חייב מיד, אבל הרשב"א בתורת הבית [שם] כתב שגם אם נשתתף עם טבחי ישראל שנראה כקובע אומנותו לכך, חייב מיד. וכן כתב המאירי. אלא שהביא

ומותר ליתנם לכלבים לכתחילה, [עיי' ש"ך סק"ה]. ובמרחשת [א כז] כתב שצריך מיעוט לפטור אפילו בשותפות כהן, שאילו פטורן רק מפני שזוכין לעצמן, לא יפטר השותף הישראל מחלקו, ולכך קא משמע לן שחל פטור על בהמת כהן.

ולפי ביאור זה לכאורה גם כהן טבח יפטר מפני שהוא עצמו מקבל, וזוכה לעצמו, וממה שדרש רבא מזובחי הזבח לחייב כהן טבח, מוכח שסלקא דעתיה שהפטור בבהמת כהן אינו משום שהוא בעצמו מקבל אלא מפני שאינו נקרא עם, כי מאת זובחי הפסוק הענין [כמו שפירשו תוס'] ואינו חיוב על העם אלא גם על כהן. ומיושבת לשון רש"י.

5. רש"י והר"ן פירשו שחייב את הישראל, ולכאורה למסקנא מבואר שחייב גם את הכהן, משום שקבע מסכתא, וראה בב"ח [ס"א יח] שכתב שרב נחמן אמר לכהן, וכן אפשר לבאר להלן שרבי טבלא ביקש לפטור הכהן ב' וג' שבתות.

תניא: במה דברים אמורים שאין מנדים אותו [עיי'ן רש"י כתובות פו—א], במצות לא תעשה שהעובר עליהם חייב כרת או מיתה וקם ליה בדרכה מיניה, אבל במצות עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה! ואינו עושה. טול לולב! ואינו עושה. עשה ציצית! ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו!⁽⁸⁾

אלא בהכרח, שרבה בר רב שילא בא ללמד, כי מאחר שעמדו בשמתא כ"ב שנה, דקנפינן להו בלא אתרייתא [התראה], אבל לולי זאת היה צריך להתרותן קודם הנידוי.

כי הא דרבה הוא קנים אממא [היה נוטל את כל הירך ונותנה לכהן] ממי שלא היה רוצה

אמר רב חסדא: האי כהנא דלא מפריש מתנתא לתתן לכהן אחר, ליהוי בשמתא דאלהי ישראל!

אמר רבה בר רב שילא: הני טבחי הוצל שהיו כהנים ולא הפרישו מתנות כהונה — קיימי בשמתא דרב חסדא הא עשרין ותרתין שנין! כבר עשרים ושנים שנה הם מוטלין בשמתא⁽⁷⁾.

ודנה הגמרא: למאי הלכתא אמרה רבה בר שילא?

אילימא ללמד דתו לא משמתינן להו כיון שהיו כבר בשמתא עשרים ושנים שנה, והא

והרי מנדין אותו אם לא יתן. וכן משמע בפרישה [אות כ]. והמרדכי הביא תשובת רה"ג "מי שאינו נותן חייב נידוי, דאמר רב חסדא האי טבחא דלא יהיב וכו'", ובכפתור ופרח [פט"ז] כתב וכל טבח שאינו רוצה ליתן, מנדין אותו עד שיתן.

והרמב"ם [ת"ו ו יד] כתב שטבח כהן שאינו מפריש מתנות ונותנן לכהן אחר חייב נידוי, והביאו בשו"ע [יו"ד שלב] ומשמע שדוקא טבח כהן מנדים, ולא כל אדם מישראל שלא נתן.

וראה בביאור הגר"א [אבן העזר כג סק"ה] שהנידוי חל מאליו על טבחי הוצל, ומלבד זאת מוטל גם על ב"ד לנדותן, וראה שו"ת רדב"ז [א'תקנא].

8. רש"י בכתובות [פו א] ולעיל [קי ב] ביאר "במה דברים אמורים שלוקה ארבעים" ולפי זה לכאורה אין ראיה דמשמתינן ליה במצוות עשה עד שיעשנה, וצריך לומר דכל שכן הוא ממה שמכין אותו עד שתצא נפשו, שכולל כל עניני כפיה.

והגרעק"א כתובות שם תמה, מה ההבדל בין

בשם תוס' דהיינו דוקא כנשתתף עם ישראל, אבל במוכר את שלו בלבד פטור. ובציון ההלכה צידד שכוונתו לפטור מדאורייתא, אבל מדרבנן חייב.

ובמשמרת הבית כתב שמקורו ממעשה דרב טבלא, ומשמע שלמד שרב נחמן אמר שעצם השתתפותו עם טבחי ישראל נחשב כקבע מסחתא, ולפי זה לא יתכן הפירוש הנ"ל, שהרי רב נחמן ידע מתחילה שהשתתף עמם.

7. הב"ח [סא ד"ה ומנדין] הבין שטבחי הוצל היו ישראלים, ומה שאמר רב חסדא "האי כהנא" כוונתו לחדש שאף טבח כהן שכל חיובו במתנות רק מדרבנן, משמתין אותו כי עבר על תקנה דרבנן, אולם בלב אריה נקט שגם טבחי הוצל היו כהנים, ולכן הביאו מהם סיוע לרב חסדא. והיינו שמנדין דוקא טבח כהן משום שמורה היתר לעצמו כי כל חיובו מדרבנן.

ומדברי הב"ח [שם, ובד"ה לא נתן] משמע שלא דוקא טבח, אלא כל ישראל ששחט ולא נתן מתנות מנדין אותו, שהרי הקשה על הר"ן שצידד כי גם כשהמתנות בעין אין להם תובעין,

ליתן מתנות.

לשני כהנים.

רב נחמן בר יצחק היה קנים גלימא ממי שלא רצה לתת מתנות.

מתרצת הגמרא: התם — דברי רב יצחק בר יוסף, עוסקים בדתורא [בשור הגדול], שאבריו גדולין מאד, ואפילו אם היו מחלקין כל גרמא לשני כהנים, היה בו שיעור נתינה, אבל בבהמה דקה, אם יחלק כל אבר לשנים, לא יהא בו שיעור נתינה, ורחמנא אמר "ונתן לכהן" ומשמע שצריך לתת נתינה יפה⁽⁹⁾.

ואמר רב חסדא: כך מחלקין את מתנות הכהונה:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה!

זרוע ניתנת לכהן אחד. וקבה ניתנת לאחד. לחיים ניתנים לשנים [שני כהנים, כל אחד לחי אחד].

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה —

מקשה הגמרא: איני? והא כי אתא רב יצחק בר יוסף, אמר: במערבא פלגין להו למתנות כהונה גרמא גרמא! שכל עצם היינו מחלקין

כופין על מצוה דרבנן, ונמצא שכאן הלכו לשיטתם, כי מסתבר שמדובר באופן הדומה לעיל, ורש"י פירש ששוחט בהמה שלו למכרה וחייב מן התורה, ולתוס' מדובר בכהן השוחט בהמת ישראל שחיובו מדרבנן ובכל זאת כופין אותו. [וראה לעיל קלא ב הערה 3 שהרמב"ן בב"ק תמה איך כופין על מתני"כ והרי עדיין אינם ממון הכהן].

עשה לל"ת, והרי גם ל"ת קודם שעבר כופין אותו שלא יעבור, ואילו אחר שעבר גם במצוות עשה אין כופין אותו. ובחידושי הר"ן פירש שאין הכוונה ל"עשה" ו"לא תעשה" כמשמעותם, אלא למצוות שבקום עשה ובשב ואל תעשה, אך מדברי רש"י בכתובות ולעיל משמע שמדובר בלא תעשה ממש שלוקין עליו ארבעים וראה מנחת חנוך [תקנח].

9. דעת הרא"ש והטור שאף בשור אינו חולק אלא הזרוע לשנים, אך את הלחיים והקיבה אינו מחלק ונותן כל אחד מהן לכהן אחד, וכן פסק השו"ע [סא, ט] אך מלשון הרמב"ם [פ"ט הי"ז] משמע שגם את הלחיים והקיבה של שור יכול לחלק לכמה כהנים שכתב "חולק אותן חתיכות, והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה". ובכנה"ג כתב שרש"י סובר כהרמב"ם, וראה מעדני יו"ט [ס"ק צ]. ובפרי חדש [ס"ק טו] כתב שרש"י סובר כהרא"ש

וראה בקצוה"ח [משובב ג, א] שהחיוב למנוע אדם אחר מלעבור על לאו, מוטל על כל אדם, אך הכפיה לקיים עשה מוטלת רק על ידי בי"ד, ולדבריו החילוק פשוט בין עשה ללאו. ועי"ש בנתיח"מ שכתב כי עשה חמור מלאו, וכדבריו מבואר בפיה"מ להרמב"ם [סנהדרין] שבעשה כופין אותו עד שתצא נפשו ממש, ובלאו צריך למנוע אך אסור להורגו. והר"ן בסוגיין כתב שאם רוצה לאכול חמץ בפסח כופין אותו למנוע עד שתצא נפשו, ויתכן שחילק בין איסור כרת שהוא כעשה, לחיוב מיתה שבידו לבחור, ואם רוצה יעבור וימיתוהו בי"ד.

עוד דקדקו ממה שלא הזכיר הרמב"ם לכמה מחלקו שיכול לחלק את זרוע השור גם לשלשה וארבעה כהנים, וכן מפורש בפיה"מ "מתנות

ובכתובות [שם] נחלקו רש"י ותוס' אם

כאילו אוכל טבלים! כמו האוכל תבואת טבל שלא הורמו תרומותיה!

ולית הלכתא כותיה דרבה בר בר חנה, ואינו

ואף אם הם מצוה אחת עדיין יש לדון אם שלשתן נחשבות כמתנה אחת ואף על פי כן אפשר לחלקן לכמה כהנים, או שרק משום שהן שלש מתנות צריך לחלקן, אך במתנה אחת זורוע או לחיים נחלקו הראשונים אם מחלקים. ומעתה יש לעיין אם טעם הרא"ש הוא רק במתנת זרוע לו"ק, שלא יחלק אבר לשנים, או שהוא דין בכל מתנות כהנים שלא יחלק מתנה אחת לשנים.

וראה בפתחי תשובה [יו"ד שה סק"י] לענין פדיון הבן, שכתב השו"ע שאפילו אם חילק ה' סלעים לעשרה כהנים יצא, והביא שהחכמת אדם נקט שיכול לעשות כך לכתחילה, כמו שמצינו בזרוע לו"ק שמחלקן לשלשה כהנים, כי אין צריך לתת את כל שיעור ה"מתנה" לכהן אחד אלא כדי "נתינה", ומשמע שדעתו ששלשתן מתנה אחת, ולכן מוכיח מהן. אך מנגד הביא שהחתם סופר [יו"ד רצז] כתב שלכחילה אין לחלק את שיעור החמשה סלעים. ותמה עליו מחילוק מתנות כהונה.

ובפשטות צריך לומר כי דעת החתם סופר שזרוע לו"ק הם שלש מתנות נפרדות, וכדעת הרמב"ם בפירוש משנתנו, שלא יתנם לאחד, כי אין נותנים כמה מתנות לכהן אחד, [וראה דרך אמונה פ"ט הי"ז בבה"ל] אך כל מתנה בפני עצמה אסור לחלקה, כי צריך לתת את כל שיעור המתנה, וכדעת הרא"ש כאן שאין לחלק את הלחיים והקיבה. וצריך עיון.

ולכאורה יש להוכיח נדון זה ממה שלחיים ניתנות [להרמב"ם] לשני כהנים אף שהן מתנה אחת, ומשום שיש בכל אחת מהן מתנה חשובה כמבואר בפרי חדש, אך לשון הרס"ג [עשה צ"ב] הוא שיש ארבע מתנות, והיינו שלחיים הן שתי מתנות, ומשמע שמתנה אחת אין מחלקין.

שור רשאי לחלק אותן לרבים", אך בקיצור פסקי הרא"ש כתב שמחלקים זרוע השור ונותנים "לשנים", וכן כתב גם רבינו ירוחם [ח"א סוף נ"כ] וכן נפסק בטור ושו"ע. [וראה חומת אנך דברים טו, שביאר את הפס' מ"זובחי הזבח אם שור" ששור נחלק לרבים, ואילו "אם שה ונתן לכהן" כי בשה הזרוע לאחד, וראה רדב"ז שבגדי קטן נותן כל המתנות לאחד, והיינו כי אף שהמתנות חלוקות בגדי צריך לצרפם ולתתם יחד כדי שתהא הנתינה חשובה].

ולכאורה נחלקו בבאיור דברי הגמרא "פלגינן להו גרמא גרמא", שלדעת הרמב"ם היינו משום ששור גדול ויש בכל חלק שבו מתנה יפה, ולפיכך יכול לחלק כל אבר להרבה כהנים, והיינו שמחלק כל עצם לשנים כפרש"י [ד"ה גרמא], אולם הרא"ש סבר שיכול לחלק דוקא לעצמות שלמות, וכמו שפירש רש"י על הרי"ף, שבזרוע יש שתי עצמות, ויכול לחלקה דוקא לשתיים, כי צריך לתת אבר וכל חלק שיש בו עצם שלימה נחשב אבר ויש עליו שם זרוע [וראה פסקי י"ד קלב ב וצ"ע], אך לחיים וקיבה אינו מחלק כלל, כי אף אם יהיה בהם שיעור נתינה, לא יהיה עליהם את שם האבר שצריך לתת לכהן.

וראה חזו"א [ריד לרף קלח] שצייד כי ההלכה שראשית הגז ניתן בשיעור עשיית בגד קטן [כמבואר ביו"ד שלג יג] היא רק מדת עין יפה ודרך ארץ כמו שאמרו "בזרוע לאחד" ואין צריך לכך קרא. ודבריו תמוהין שהרי רש"י פירש [בד"ה בתורא] דכתיב "ונתן לכהן" נתינה יפה, והרמב"ם [פ"ט הי"ז] כתב שהמקור לנתינה יפה בזרוע נלמד מראשית הגז. דכתיב בו "נתן לו". ולהלן [קמג ב הערות 3-5] נברר אם זרוע לחיים וקיבה הם מצוה אחת או שלש מצוות

נחשב כאוכל טבלים⁽¹⁰⁾.

[אך לשון רש"י קלג ב ד"ה מדקא, משמע שלחיים הם מתנה אחת].
וראה דרך אמונה [קמז] שכתב שלא נודע כמה הוא כדי מתנה, ושמה שיעור "מתנה" הוא כגודל מתנות השה שהוא הקטן בין המינים שהתחייבו בקרא ונחשבו כמתנה, ואם כן יתכן שמחלוקת הרמב"ם והרא"ש אינה תלויה במחלוקת האחרונים הנ"ל, אלא לכו"ע צריך לתת שיעור "מתנה", ולדעת הרמב"ם שיעור ה"מתנה" נקבע לפי גודל מתנות השה, ולכן בשור הגדול אפשר לחלק גם את הלחיים, ולהרא"ש שיעור מתנה הוא אבר שלם, ולכן אי אפשר לחלק את הלחיים אלא את הזרוע.

ומה שכתבו שצריך להרים, אף שכבר ביארנו לעיל [קלא א] שאין צריך הרמה כי הן מובדלות, [וכדברי הרמב"ם פ"ט הי"ד שמשום כך אין הלכה כרבי יוחנן], מכל מקום כתבו תוס' לעיל [לז ב ד"ה שלא] שרבי יוחנן גם כהן חייב בהפרשה כדי להפיקע איסור טבל, ודינו כמו בתרומה שאינו פטור אלא מנתינה.

וראה בטורי אבן [מגילה כח א] שהעיר אין שייכת הרמה במתנות והרי הן מובדלות, ובמה נחשבת בהמה שלא הורמו מתנותיה. [וכתב שהכוונה ל"טבל" מדרבנן]. ובדרך אמונה [ט יד] הבין מדברי רבינו יונה [בב"ב קכג הובא לעיל קל ב] שההרמה היא הנתינה לכהן, אך מתוס' ותוס' רא"ש [להלן קלד א] מבואר שההרמה היא שלב לפני הנתינה, שכתבו למאן דאמר מתנות טבלי, גר יפטר מנתינה אך יאסר באכילה עד שיורמו, וכן משמע מדברי הטור [שהובאו לעיל קלא א בהערה לתוס'] כי אף על פי שמצוה להפרישם אינם טובלים. וראה מה שכתבנו שם. וצ"ע.

אמנם רש"י [לז ב] כתב שכהן יכול לאכול בלא הרמה, וכמשמעות סוגיין שרק כהן טבח מתחייב במתנות, וכבר ביררנו לעיל [קלא א] שלכך הוצרך הכתוב ללמד שכהנים לא איקרו "עם" כדי שלא יתחייבו בהפרשה, [כי מנתינה פשיטא שפטורין, שיכולים לתת לעצמן], ובחידושי הגר"ס [לז ב] כתב שגם תוס' לא כתבו שכהן צריך להפריש כדי להתיר הבשר מאיסור טבל אלא בבהמת ישראל, אך בבהמתו אינו מפריש. ובדרך אמונה [שם] דחה ביאור זה. [וראה רמב"ם שם]. ולכאורה דין זה תלוי אם המתנות הם חייב בהמה ולכן הם טובלות

[אך לשון רש"י קלג ב ד"ה מדקא, משמע שלחיים הם מתנה אחת].
וראה דרך אמונה [קמז] שכתב שלא נודע כמה הוא כדי מתנה, ושמה שיעור "מתנה" הוא כגודל מתנות השה שהוא הקטן בין המינים שהתחייבו בקרא ונחשבו כמתנה, ואם כן יתכן שמחלוקת הרמב"ם והרא"ש אינה תלויה במחלוקת האחרונים הנ"ל, אלא לכו"ע צריך לתת שיעור "מתנה", ולדעת הרמב"ם שיעור ה"מתנה" נקבע לפי גודל מתנות השה, ולכן בשור הגדול אפשר לחלק גם את הלחיים, ולהרא"ש שיעור מתנה הוא אבר שלם, ולכן אי אפשר לחלק את הלחיים אלא את הזרוע.

10. תוס' לעיל [קלא א ד"ה ה"ג] כתבו שאף על פי שאין הלכה כרבי יוחנן, אסור לאכול מהבשר עד שיורמו המתנות. והבאנו שם בהערות מחלוקת הב"ח והפרישה אם האיסור מדאורייתא הוא בעצם הבשר, או שמצוה להפריש מתנות קודם האכילה. והפרי חדש [סא י] כתב שהאיסור על הבשר הוא רק מדרבנן, גזירה שמה יאכל המתנות עצמן.

ולהלן [קלו ב ד"ה כרבין] כתבו תוס' ש"רב נחמן קניס גלימא" רק קודם שנהגו העולם כרבי אלעאי - שדרש שם הקש מתרומה למתנות - ומשמע שסברו כי אחר ההקש מתנות טובלות מדאורייתא, וכמו שפירשו כאן [בד"ה כאילו] שמקור דברי רבי יוחנן הוא מההקש דלקמן. וראה בהערות על תוס' כאן.

וכן משמע מדברי הר"ף שכתב: "לית הלכתא כוותיה, דמתנות אין בהם משום קדושה, אלא חובת טבח הן" והיינו שטבל חל רק משום שיש בה קדושה ואוסרת את הפירות, ולא משום מצוות הנתינה. וכן מבואר בתוס' להלן [קלד ב ד"ה ראשית] שנקטו כי אם מתנות טובלים את הבשר, צריך להרים מתנות מספק, אך אין צריך

משום דאמר קרא במתנות כהונה "לך נתתים למשחה", ו"למשחה" משמע לגדולה [דתרגום המילה "למשחה" הוא "לרבו" דהיינו גדולה], והיינו כדרך שהמלכים

אמר רב חסדא: מתנות כהונה⁽¹¹⁾ אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל⁽¹²⁾.

מאי טעמא?

כהונה, וכן משמע בדבריו בסוטה [טו א], ואילו בפסחים [פ"ו א] ויומא [יד א] כתב שדין זה נוהג גם בפסח ושאר קדשים, והיינו אפילו בחלק שאוכלים הבעלים. וצריך לומר שבקדשים פשיטא לן שצריך לאכלן בגדולה כי מקיים בעצם אכילתן מצוות אכילת קדשים, אך במתנות כהונה שיכול ליתנם לכלבו ולמכרם לישראל, כל ענין הגדולה בהם הוא משום שהם "מתנות כהונה", ולכן אין הישראל המקבל צריך לאכלם בגדולה. [וראה בהערה 13].

ובתוס' בזבחים [ע"ה ב] כתבו שתמורת בכור נאכלת לבעלים, ולכן אין בה דין למשחה שהוא נוהג רק במתנות כהונה, והפסח נאכל על השובע רק בכדי שלא יבא לשבור בו עצם. ובמשנה למלך [פ"י ממעה"ק ה"י] הבין מדבריהם שבחלק הבעלים אין דין למשחה, ותמה באבי עזרי [פ"ט מבכורים הכ"ב] אם כן איך אמרו בזבחים [כח א] שאליה נאכלת למשחה, והרי היא מחלק הבעלים, ובמשמר הלוי [זבחים נט א] העמיד דברי הגמרא שם באליה של גדי של חטאת שנאכלת לכהנים, והסכים עמו מרן זללה"ה.

אך לפי המבואר לעיל יש לומר שהטעם שאין בתמורת בכור דין למשחה, הוא משום שאין בו מצוות אכילה, כי נאכל במומו לבעליו, ורק אם ניתן לכהן יש בו מצות למשחה משום "מתנות כהונה" שבו, אך בשאר קדשים קלים אף שנאכלים לבעלים יהיה דין למשחה מפני מצות אכילתן, ולכן יש באליה דין למשחה. וראה חזון יחזקאל [קרבנות י' ד].

12. הרמב"ם בפירושו המשניות זבחים [צ ב]

את הבהמה, וגם כהן צריך להפרישן, או שהן חיוב עצמי, וכהן שנוטלן לעצמו לא שייך בו הפרשה. וראה להלן קלב ב הערה 3.

11. תוס' בבכורות [כז א] הוכיחו ממשמעות הסוגיא שם שדין "למשחה" לא נאמר דוקא בקדשים אלא גם בזרוע לו"ק, אבל בתרומה אינו קיים כי לא שייך גדולה אלא בבשר. [וראה בסוטה ט"ו]. ששייך למשחה גם במנחות, וראה תוס' זבחים ע"ה ב שגם בתרומה יש דין למשחה, ובמנחה כתבו שנאכלת על השובע כדי שלא יצא משלחן רבו רעב, ואכ"מ].

ובכרתי [ס"א י"ד] דקדק ממה שלא הביאו תוס' את דברי רב חסדא המפורשים בסוגיין, דהיינו משום שהיה אפשר לומר שכוונתו מדרבנן ודרשתו אסמכתא בעלמא, ולכן דקדקו מהסוגיא שם שמדובר בגזירה שגזרו כדי שלא ינהגו במ חולין, ומשמע שדין "למשחה" בהם הוא מן התורה ולכן שייכת גזירה.

אך תמה על כך שהרי "למשחה" נאמר בפרשת קרח, ואילו מתנות כהונה הם מצוה שהתחדשה לפני שנכנסו לארץ [כמבואר בראש הפרק בשם הרמב"ן] ואם כן מסתבר שדין "למשחה" במתנות הוא רק מדרבנן.

אמנם כפי הנראה דבר זה הוקשה לרש"י בסוגיין, ולכן כתב "למשחה" במתנות כהונה כתיב בפרשת קרח, כל מתנות שנתתי לך בכהונתך, נתתי לך לגדולה. והיינו שבא ללמד על כל המתנות, אף אלו שעדיין לא נאמרו בפרשה זו.

אך עדיין לכאורה דברי רש"י תמוהים מאידך, שמשמע כי "למשחה" נאמר דוקא במתנות

אוכלים, צלי ובחרדל. (13)

ואמר רב חסדא: עשרים וארבע מתנות כהונה [שיפורטו להלן], כל בהן שאינו בקי

אולם יש לדחות שהרי אין דין "למשחה" מעכב שלא יצא יד"ח במצות האכילה. וראה בקרית ספר [פ"ח מחמץ ומצה] שהמצוה לאכול על השובע היא מדרבנן ואינה מעכבת.

13. עיין בתוס'.

הרמב"ם [פ"ט ה"כ] כתב שאם רצה הכהן למכור המתנות או להאכילם לכלבים, מאכילם, שאין בהן קדושה כלל. ותמה היש"ש [סי' י"א] הרי צריך לאכול דרך גדולה, וכי אכילת כלבים היא לגדולה, ולכן הסיק שרק אם אינן ראויין לאכילה מאכילן לכלבים. [ראה ש"ך סק"ה].

וברדב"ז כתב שדוקא כשהכהנים אוכלים צריכים לאכול דרך גדולה, אבל אם מכרן לישראל אינו אוכלן בצלי וחרדל כי לא שייך בו גדולה, וכמבואר מרש"י בכורות [כו]. וראה שם רגמ"ה. ומשו"ע [ס"א י"ג]. ובאבי עזרי תמה איך מוכרן לישראל ואוכלן כשהן ראויים לקיים בהם מצוות אכילה לגדולה.

ובדרך אמונה [בכה"ל] כתב ליישב שיכול לעשות במתנות כל צרכיו כדרך שהמלכים עושין וגם המלכים נותנים לכלביהם ולעבדיהם, ורק כשאוכל בעצמו צריך לאכול כדרך אכילת המלך, והיא כוונת הרדב"ז. ומסתבר שגדר המצוה הוא להחשיב את המתנות שנתנו לו, ולכן אין היתר להשליך לכלבים עד שסיריחו, אך כיון שאין ה"למשחה" משום שחלה קדושה בעצם המתנות נמצא שאחר שאינן ראויות לאכלם בגדולה יכול ליתנם לכלבים. ובישראל לא שייך כלל למשחה כי לא נתנו לו במתנה.

ומהיתר להאכילם לכלבים משמע לכאורה שאין לכהן מצות אכילה במתנות כהונה, אלא רק מצוה להחשיבם אם אוכלם, וראה להלן [קלג א הערה 4] שיש לכהן מצוה בעצם קבלת

פירוש: "כדרך שהמלכים אוכלים מטעמים ומאכלים בתבלין", ודקדק בערוך השלחן [קדשים פ"א י"ח] שנקט כי עיקר דרשת "למשחה" מלמדת על אכילתן בחרדל, ולא אכילתן צלי, ולפיכך שנינו בזבחים שם שיכול לאכלן צלי שלוק ומבושל. ובאופן דומה יתכן לומר, שמדברי הרמב"ם [פ"ט הכ"ב] נראה שגרס בסוגיין "אין נאכלות אלא צלי בחרדל" והיינו שדוקא אכילת צלי היא בחרדל, אך שלוק ומבושל אוכל בשאר תבלינים.

ובכפתור ופרח [פט"ז] כתב ש"לאו דוקא צלי ובחרדל, אלא לומר שנאכלות על השובע ובלפתן כדרך שהמלכים אוכלים, אטו מי שאינו אוכל חרדל אינו נוטל מתנות". וראה עוד בהערות על תוס'.

והנה רש"י בפסחים [פו א] ורשב"ם בפסחים [ק"ט] כתבו שהפסח נאכל על השובע כי צריך לאכלו בגדולה, ולכאורה נמצא שחגיגה הקודמת לפסח אינה צריכה להאכל על השובע, וזה ניחא רק לשיטת הרמב"ם בספר המצוות [פ"ט, וראה הערות לתוס' בחברותא זבחים ו א] שאין מצוות אכילה בקדשים קלים, אך לדעת רש"י שיש מצוות אכילה, יקשה למה לא נאחר את החגיגה שתאכל היא על השובע, וכבר הקשה כן המרדכי [פסחים דף לח. במרדכי] והוכיח כתוס' שנאכל על השובע רק כדי שלא ישבור עצם. ולרש"י צריך לומר שדי לאכול בחרדל במקום לאכול על השובע, אבל בפסח אין יכול לאוכלו בחרדל.

ובכוכב יעקב [כז] הוכיח כדברי תוס' בפסחים שאין "למשחה" בקרבן פסח, ממה שגרסי' בירושלמי [פ"ו דפסחים] שהאוכל בני מעים יוצא ידי חובתו בפסח, אף שאמרו שהאוכלן לאו בר נש ואינה אכילה לגדולה,

בהן היאך הן נאכלות בגדולה⁽¹⁴⁾, אין נותנין לו מתנה.

ודוחה הגמרא דין זה, ואומרת: ולא מילתא היא!

דתניא: רבי שמעון אומר: כל כהן שאינו מודה בעבודה, שאומר: לא ה' צוה להקריב את הקרבנות אלא משה בדאן מליבו⁽¹⁵⁾, אין לו חלק בכהונה, שאינו נוטל חלק בקדשים.

המתנות.

מתנות, ורק אינו חייב בנתינה, נמצא שצריך לאכול מתנותיו בצלי וחרדל כמתנות ישראל.

15. רש"י פירש שאומר בלבו דברי הבל הן, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו. והמאירי כתב שאינו מודה בהן אלא שלבו נוטה למינות. ותמה הריטב"א שאם כן למה אמרו שרק אין לו חלק בקרבנות, והרי הוא חייב מיתה שכפר בתורה, ועבודתו פסולה [כך פירש החזו"א יו"ד ב יח את הקושיא, וכן משמע בחפץ חיים בזבח תודה סוף מנחות].

ולכן פירש שאומר על מקצת מהעבודות שאינם חובה, ולא אמרם משה לעיכובא. וביאר החזו"א [שם] שדעת הריטב"א כי אף שהוא כופר בדברי רז"ל, כיון שהוא מאמין בתורה שבכתב אינו כמומר לכל התורה אלא לדבר אחד, ועבודתו כשירה. [ובאבני נזר יו"ד הוכיח מהקושיא הנ"ל שכופר אינו פוסל קדשים כמשומד, והמהרש"ם [ח"א קלה] הביא שהצל"ח בפסחים [עג] דייק מדברי רש"י שם שגם משומד מותר בשאר קדשים, ע"ש].

ורבינו חננאל פירש "כהן המתנשא ליגע בחלבים ולהצית האליתא", והיינו שאינו רוצה לקבל עבודות אלו מפני גאוותו. וכן משמע ברש"י פסחים [ג ב] שכהן גס רוח אינו ראוי לשמש, כמו שאמרו במנחות [יח א] שכהן שאינו מודה אף בעבודה המגונה שבעבודות אין לו חלק בכהונה, וכן משמע שביאר בשו"ת הרא"ש [מט, ב] ובדרישה [שטו, א] לגבי כהן שאינו רוצה לקבל בכור, שנחשב כאינו מודה.

וגם החפץ חיים [שם ובת"כ צו טז] פירש "שאינו מודה בעבודה" היינו שאינו מקבל על

14. פירש רש"י שאינו בקי היאך דין מתנה היאך נאכלין בגדולה, ובספר מתנת חלקו הקשה הרי דין זה אינו שייך בחלק מכ"ד מתנות כהונה כראשית הגז ופדיון הבן ועוד, וכבר כתבו תוס' בבכורות [הנ"ל] שלא שייך גדולה אלא בכשר, ולמה נקט רב חסדא "כ"ד מתנות כהונה".

וביאר שכוונת רש"י לשני דינים שנאמרו ב"למשחה", שהרי כמה אופני גדולה נאמרו במתנות אלו, כגון נתינת הבכור שצריך ליתנו אחר גידולו, כלשון הרמב"ם [בכורות א ד]. שמתנות כהונה אינו מותר לתת אותן לכהנים אלא דרך גדולה וכו' לפיכך אין נותנין להם שום דבר שיש בו עמל וטורח. וכן כתב [ביכורים ט כב] שלא יחטוף הכהן מתנות ולא ישאל בפיו, אלא אם נותנים לו דרך כבוד, והוא מדין גדולה, וראה תוס' ביומא [כה א] ובשטמ"ק זבחים [טז אות כ] שמותר לשבת בעזרה כדי לאכול קדשים דרך גדולה, וכוונת רש"י שאינו בקי היאך דין מתנה - דהיינו באופני קבלת המתנות דרך כבוד, או שאינו בקי היאך נאכלין בגדולה, דהיינו בדיני אכילתן דרך כבוד.

ולפי זה נמצא כי דין למשחה אינו מדיני החפצא של המתנות שיאכלו בחשיבות, אלא מדיני האוכל שצריך לאכול בגדולה, כי לכך ניתנו המתנות - להתגדל בהם הכהנים, כלשון רש"י בשמות [כט, כט] ולכן דרך האכילה תלויה בהנאת הכהן, ומובן גם שהחיוב הוא דוקא על אכילת הכהן, אך אם יתנו לכלבים לא שייך בזה חסרון של למשחה.

ויש להעיר כי אילו כהן חייב בהפרשת

הקטורות, והמליקות, וקבלות דהיינו קבלת קלג-א הדם, הזאות, והשקאת סוטה, ועריפת עגלה ערופה שנעשית בכהנים, דכתיב "ונגשו הכהנים בני לוי", וטהרת מצורע דהיינו הזאת דם הצפורים, ונשיאות כפיים, בין נשיאת כפיים מבפנים דהיינו במקדש, ובין מבחוץ, דהיינו בבתי כנסת שבכל עיר ועיר, מנין שגם בכל עבודות אלו אם אינו מודה בהן — אינו נוטל חלק בקדשים?

תלמוד לומר: בסוף הפסוק של "המקריב את דם השלמים... מבני אהרן", ודרשו: עבודה האמורה לבני אהרן. וכל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה. דהיינו, אם אינו מודה בה, אינו נוטל חלק במתנות.

ומדייקת הגמרא מדברי הברייתא: טעמא משום דאינו מודה בה. הא מודה בה, אף על גב דאינו בקי בהן, נוטל חלק בקדשים! (1)

והמקור לכך, ממה שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן — לו תהיה שוק הימין למנח", ודרשוהו שרק מי שמודה בעבודות — נוטל חלק בקדשים.

אין לי אלא מי שאינו מודה בזה, בעבודה זו. "המקריב" דהיינו הולכה — בלבד, שאינו נוטל חלק בקדשים. מנין לרבות חמש עשרה עבודות (16), כגון, היציקות והבלילות, שנותן שמן במנחה ובוללה, וחזור ויוצק עליה שמן לקיים מצות יציקה, והפתיתות, שפותת את המנחות לאחר אפייתן, והמליחות, שהיה נותן על המנחות מלח, תנופת, שיש מנחות שטעונות תנופה שמוליך ומביא, והגשות, שיש מנחות שטעונות הגשה, שהיה נותנה בכלי ומגיעה לקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן, והקמיצות,

עצמו לעשות עבודה זו, וכמו ששינו בתוספתא שהובאה בכורות [ל א] שכהן הבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, כי כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה, [ולא הזכיר מפני מה אינו מקבל]. ובנחל איתן [טו, ה] כתב שכך מבואר להדיא בהמשך התוספתא [דמאי ב ז] שלכן אין לו חלק במתנות.

ויתכן שיפרש כהמאירי שהכוונה שאין לו חלק בעבודות אלו, כשם שאין לו חלק בכל מה שהכהנים זוכים בו, וכשם שאינו נושא כפיו ואינו עולה לתורה ראשון.

וראה באגרות משה [יו"ד ג קח] שהוכיח כי אם נתנו לו מתנות לא יצאו ידי חובה, וכן נקט בפשיטות בציון ההלכה [פ"א מביכורים אות י].

1. החתם סופר הקשה הרי כהן שאינו מודה מאבד זכותו במתנות לגמרי, ודינו שאף במקום שאין כהנים אחרים לא יתנו לו, ואם כן אין קושיא מהברייתא על רב חסדא שאמר שכהן שאינו בקי לא יתנו לו לכתחילה במקום שיש כהן אחר.

ובמאירי משמע שזו גופא כוונת הגמרא

ומלשון הרמב"ם [ריש הלכות ביכורים] משמע שאינו מודה במתנות, ובמרכבת המשנה כתב שמקורו ממה שאמרו בסמוך "מודה אע"פ שאינו בקי" ומשמע שמדובר במתנות ולא בעבודות, וראה להלן קלג א הערה 1.

16. בפשטות כוונת הגמרא לכל כהן שאינו מודה באחת מט"ו עבודות אלו דינו כמי שאינו מודה בקרבנות ובעבודות המעכבות, וכן משמע במנחות [יח ב] שהוכיחו מברייתא זו שגם